

Mövzu 10. İntizam tərbiyəsində ailənin rolu

Şüurlü intizam tərbiyəsində ailənin xüsusi rolu vardır. Məktəbin intizamlaşdırıcı tədbirləri ailə tərəfindən möhkəmləndirilsə və ailə ilə məktəb arasında sıx əlaqə yaradılsa, uşaq çox asanlıqla intizama riəət edir və onu pozmaq həvəsinə də düşmür. Bundan əlavə, hərgah uşaq məktəbə daxil olmadan qabaq ailədə intizama alışıbsa, o, əngəlsiz olaraq, çox asanlıqla məktəbin intizamlaşdırıcı təsirinə düşür.

Milyonlarla intizamlı şagirdlərin tərbiyə olunması təcrübəsi intizam tərbiyəsində ailənin böyük rolu olduğunu aydın göstərir. Cəsarətlə demək olar ki, heç bir tərbiyə sahəsində ailənin rolu və əhəmiyyəti intizam tərbiyəsində olduğu kimi böyük deyilir və hərgah biz hələ məktəblərimizdə və məktəbdən xaricdə bəzi uşaqlar arasında intizamın kifayət dərəcədə yüksək olmadığını görürüksə, bunun bir səbəbi də bəzi ailələrin tərbiyə üsullarında buraxdığı səhvlərdir. Biz bununla heç də məktəbin üzərindən intizam üçün məsuliyyəti atmırıq. Məktəb öz növbəsində şagirdlərə intizam tərbiyə etmək üçün dövlət qarşısında cavabdehdir.

Uşaqlarda şüurlü intizam tərbiyə etmək vəzifəsinin ailə ilə sıx əlaqə saxlamadan məktəb tək özü müvəffəqiyyətlə həll edə bilməz. Unutmaq olmaz ki, uşaq hər gün məktəbdə cəmisi 4-5 saat məşğul olur, günün yerdə qalan vaxtını isə ailə ilə birlikdə keçirir. Ailə məktəbin uşaq üzərindəki təsirini davam etdirir daha da möhkəmlətməyə borcludur.

Ailələrin əksəriyyətində uşaqlara şüurlü intizam tərbiyəsi verilir; ata-analar düzgün pedaqoji üsullardan istifadə edərək öz uşaqlarına kiçik yaşlardan etibarən qayda-qanunları başa düşərəkdan riəət etmək, böyüklərə hörmət göstərmək, ictimai yerlərdə özünü ləyaqətlə aparmaq və bu kimi şüurlü intizam sifətləri aşılır; məktəblə sıx əlaqə saxlayaraq tərbiyə işlərində ondan lazımi kömrəklik alır. Biz belə ailələrdə uşağı döymək kimi insana yaraşmayan “tərbiyə üsulları” çoxdan əl çəkdiklərini, öz tərbiyə işlərində başa salmaq, yaxşı vərdişlərə alışdırmaq, qaydaların icrasında tələbkarlıq göstərmək kimi düzgün pedaqoji təsir vasitələrindən istifadə etdiklərini görürük.

Bir tərəfdən məktəbin, gənclər təşkilatlarının, o biri tərəfdən də ailənin tərbiyə məsələlərinə daha çox diqqət vermələri sayəsində uşaqlar və yeniyetmələr arasında ayrı-ayrı intizamsızlıq halları getdikcə azalmaqdadır.

Lakin əksər ailələrdə olan gözəl intizam tərbiyəsi nümunələri ilə yanaşı olaraq bəzi ailələrdə intizam tərbiyəsi hələ köhnə üsullar və vasitələr əsasında gedərək öz eybəcər şəklini mühafizə edir. Belə ailələrdə ata-analar tərbiyə elminin tələblərini bilmədiklərindən öz tərbiyə üsullarında bir çox səhvlər buraxır və özləri istəmədikləri halda uşaqların intizamsız böyümələrinə səbəb olurlar. Bunun nəticəsidir ki, biz hələ bəzi uşaqlar arasında kobudluq, hörmətsizlik, ictimai yerlərdə özünü apara bilməmək, dalaşqanlıq hallarına, təəssüf ki, təsadüf edirik. Belə intizamsızlıq halları bizim ümumən uşaqlar üçün səciyyəvi deyildirsə də lakin uşaqlar arasında tək-tək baş verən intizamsızlıq halları bizim nəzər-diqqətimizdən qaçmamalıdır və biz bəzi ailələrdə intizam tərbiyəsində buraxılan nöqsanları tezliklə ləğv etməyə çalışmalıyıq. Cəhd etməliyik ki, bütün ailələr uşaqlar arasında şüurlü intizam tərbiyəsini elmi cəhətdən əsaslandırılmış səmərəli üsullarından istifadə edilsin.

Şüurlu intizam tərbiyəsində bəzi ailələrdə buraxılan nöqsanlar

PLAN

- 1. Uşağın erköyün saxlanması**
- 2. Nəzarətsizlik**
- 3. Uşağın döyülməsi**

Ayrı-ayrı uşaqların intizamsızlıq səbəblərini axtardıqda biz həmin uşaqların ailəsində ata-analar tərəfindən tərbiyə məsələsində bəzi nöqsanlar buraxıldığını görürük. Bu nöqsanlardan tezliklə əl çəkmək lazımdır. Bunun üçün bəzi ailələrdə buraxılan üç nöqsan üzərində xüsusi dayanmağı lazım bilirik.

1.Uşağın ailədə erköyün böyüməsi şüurlu intizam tərbiyəsi üçün olduqca böyük əngəl törədir.

Qadağanın nə olduğunu bilməyən, hər istəyinin evdə yerinə yetirilməsinə adət etmiş, öz hərəkətlərini idarə edə bilməyən belə uşaq məktəbə daxil olarkən məktəb həyatı ilə öz həyatı arasında böyük fərq olduğunu hiss edir. Məktəbdəki qayda və tələblər ona xoş gəlmir, o, onları icra etməyə çətinliklə alışır, onları tez-tez pozur.

Belə eybəcər tərbiyənin əsas səbəbi ata-ananın öz uşağına hər hansı bir həddi aşan sevgisidir. Biz yuxarıda əxlaqi tərbiyənin tələbkarlıq prinsipini izah edərkən uşağa olan məhəbbəti ifadə etmək məsələsində orta həddi gözləmək və ciddiliklə sevgi arasında bir orta münasibət yaratmaq lazım olduğunu xüsusi qeyd edirik. Uşağın göz yaşlarına mərhəmət edərək hər dəfə ona güzəşt etmək, onda belə bir zərərli fikir oyadır ki, hər bir istəyində israr etsə, ağlasa, özünü yerə çırpısa ona nail olacaqdır.

2.Nəzarətsizlik erköyün uşaq saxlamağın əksidirsə də lakin o da intizamsızlıqla nəticələnir. Nəzarətsiz böyüyən uşaq öz istəklərinin evdə təmin olunmadığını görüb onları evdən kənardə axtarır və beləliklə də pis təsirlər altına düşür.

Uşağa istiqamət verən, onun məhdud təcrübəsini keçmişlərdən heç kəs olmadığından o, öz cilovlanmamış istəklərinin arxasınca gedir və bu, onu qayda-qanunu pozmağa təhrik edir. Bəzi ata-ananın tərbiyə işinə məsuliyyətsiz yanaşması nəticəsində nəzarətsiz böyüyən uşaq məktəb rejiminə də sığışmır, o, başsızlıq nəticəsində adət etdiyi xasiyyətləri məktəbdə də bürüzə verir. O, adətən qaba, acıqlı, nəzakətsiz olur, çünki ata-anası ona insanlarla necə rəftar etmək, özünü necə aparmaq lazım olduğunu öyrətməmiş, evdə heç kəs onun tərbiyəsi ilə məşğul olmamışdır.

Nəzarətsizlik – intizamsızlıq üçün ən əlverişli zəmin təşkil edir. Tərbiyə işinə məsuliyyətsiz yanaşan bəzi ata-analar uşağı başlı-başına buraxmaqla onun üçün çox pis bir gələcək hazırlayırlar.

3.Uşağı döyməkdən bir tərbiyə vasitəsi kimi istifadə etmək də intizam tərbiyəsində buraxılan bağışlanmaz nöqsanlardan biridir.

Uşağı döyməkdən hələ əl çəkməmiş ata və ya analar döyməklə uşağı qorxutmaq və beləliklə onu pis hərəkətdən əl çəkməyə məcbur etməyə çalışırlar.

Döyülmək müxtəlif uşaqlara müxtəlif tərzdə təsir bağışlayır. Döyülmək qorxusu bir çox uşaqları ümumiyyətlə qorxaq, iradəsiz, utancaq, miskin hala salır. Bəzi uşaqları isə sırtıq, həyasız, acıqlı, kobud edir.

Döymək uşağın nəzərində, ata-anasının hörmətinə aşağı salır. Uşağın nəzərində hörmətdən düşmüş, etimadını itirmiş ata və ana öz uşağına düzgün tərbiyə etməkdə ən möhkəm vasitə olan hörmətdən, nüfuzdan özünü mərhum etmiş olur.

Şüurlu intizam əxlaqi sifət olduğu üçün onun tərbiyəsində istifadə olunan üsullar da ümumən əxlaqi tərbiyə üsullarıdır. Bu üsullar: inandırma, alışdırma, rəğbətləndirmə və cəzalandırmadan ibarətdir.